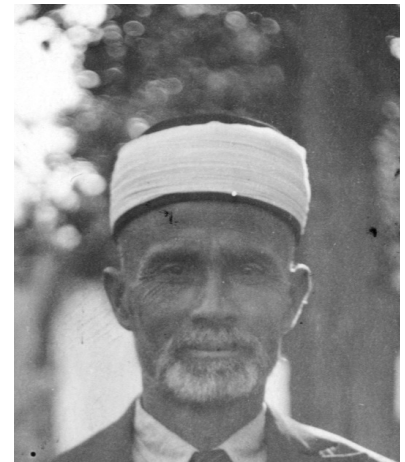

VJERSKO-PROSVJETNI I DRUŠTVENI ANGAŽMAN IBRAHIMA EFENDIJE AJANOVIĆA (1884-1941)

Meho MANJGO

Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu
mehomanjo@hotmail.com

SAŽETAK: U fokusu rada je život i rad Ibrahima efendije Ajanovića (1884-1941), istaknutog rogatičkog alima iz prve polovine 20. stoljeća. Putem dokumenata koji se čuvaju u Arhivu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u radu pratimo Ibrahim-ef. Ajanovića od njegovog rođenja, školovanja, intelektualnog sazrijevanja, do službi koje je obavljao nepunih trideset godina. Nakon školovanja u medresi u Rogatici, šestogodišnjeg učenja u Merhemića medresi i trogodišnjeg školovanja u Daru-l-mualiminu u Sarajevu, Ibrahim-ef. je 1913. godine započeo raditi kao mualim u rodnome mjestu Šljedovići gdje je kasnije preuzeo i poslove imama, hatiba, imama matičara i na koncu dužnost džematskog imama. U svome radu posebno se istakao kao muallim ostvarivši zavidne rezultate u mektepskoj pouci na kojoj je osposobio značajnu grupu sibjan-mualima. Utvrđeni mektepski program proširio je i skoro ga izravnao s programom početnih medresa, a poput reisul-uleme Džemaludin-ef. Čauševića koristio je svaku priliku da govori o značaju odgoja i obrazovanja muslimanske djece. Njegovom inicijativom sagrađena je osnovna škola u Šljedovićima, te mektebi u Dubu, Đedovićima, Rodiću i drugim rogatičkim selima. U godinama pred početak Drugog svjetskog rata imenovan je za načelnika rogatičke opštine Dub i u tom svojstvu je dao nemjerljiv doprinos razvoju i afirmaciji dobrih međuljudskih odnosa između muslimanskog i pravoslavnog stanovništva ove opštine.

Ključne riječi: Ibrahim-efendija Ajanović, Šljedovići, Rogatica, Dub, imam matičar, džematski imam

Rođenje i školovanje

Ibrahim-ef. Ajanović je, prema podacima iz "Službeničkog lista" pohranjenog u njegovom dosjeu, rođen

1884. godine u Šljedovićima kod Rogatice. Otac mu se zvao Osman, a ime majke nije poznato. Rođen je u staroj i uglednoj rogatičkoj porodici

Ajanović koja je iznjedrila značajan broj imama, muderrisa, kadija, hafiza, učitelja, umjetnika, doktora medicine i drugih društveno korisnih

¹ U ovoj porodici rođeni su, između ostalih: Ismet Ajanović (1895-1937), šerijatski sudija u više gradova i predsjednik Sreskog vakufsko-mearifskog povjerenstva u Čajniču; Izet Ajanović (rođ. 1916), džematski imam u Šljedovićima i predavač u Višoj upravnoj školi u Banjoj Luci; Muhamed

Ajanović (1886-1942), imam matičar u Medeđi; hfz. Muhamed Ajanović (rođ. 1895), kadija u više gradova i potpredsjednik Kotarskog odbora "El-Hidaje" u Rogatici (Vidi više: Mehmedović, 2018:43-44); Ajanović Mustafa (1907-1998), profesor Pedagoške akademije u Sarajevu i Mostaru;

Ajanović Ismet (rođ. 1922), jedan od najcjenjenijih slikara u bivšoj Jugoslaviji; Mustafa Ajanović (1925-1990), diplomirani doktor medicine, direktor Univerzitetskog medicinskog centra u Sarajevu, ministar zdravlja SR BiH, zastupnik u Skupštini SFRJ. (Žiga i drugi, 2009:342, 345, 357)

radnika.¹ Nakon završenog osnovnog vjerskog obrazovanja upisao je medresu u Rogatici, u kojoj je učio pred muderrisom Muhamed-ef. Škaljićem (1877-1963), koji je poslije očeve smrti preuzeo dužnost muderrisa i upravitelja rogatičke medrese.² Tu dužnost obavljao je sve dok zgrada medrese nije izgorjela u oktobru 1914. godine. (Aganagić, 1964:191)

Nezadovoljan poprilično skromnim nastavnim planom i programom Ibrahim-ef. je napustio rogatičku medresu i 1906. godine upisao Merhemića medresu u Sarajevu u kojoj je, prema sačuvanom prijepisu svjedočanstva, ovjerenom pred Sreskim vakufsko-mearifskim povjerenstvom u Rogatici 10. juna 1935. godine, učio šest godina. U prijepisu svjedočanstva pisanom na osmanskoturskom jeziku stoji: "Ibrahim Ajanović, rođen u Šljedovićima, kadiluk Rogatica, savladao je polovinu gradiva iz djela *Multeka el-Ebbur*³ i *Mula Džami*⁴ u Merhemića medresi u Sarajevu koju je pohađao šest godina. Tokom boravka u medresi bio je marljiv i odlikovao se primjerenim i lijepim ponašanjem. Ovo svjedočanstvo se izdaje na ruke Ibrahima Ajanovića u skladu s njegovim zahtjevom. Ova idžazetnama potvrđuje njegove kvalifikacije i sposobnosti da obavlja poslove muallima i druge vjerski dužnosti. Muhamed Hamdi, muderris Merhemića medrese, 30. juni 1912. godine."⁵

U Sarajevu je Ibrahim-ef. pored Merhemića medrese pohađao i Daru-1-muallimin od školske 1909/10. do 1911/12. godine. Pred komisijom koju je predvodio Ibrahim-ef. Haznadarević, tadašnji upravitelj Daru-1-muallimina, položio je završni (maturski) ispit 27. juna 1912. godine i time je stekao potrebne kvalifikacije za obavljanje dužnosti muallima u mektebi-ibtidajama Bosne i Hercegovine. Tom prilikom polagao je sljedeće predmete: bosanski jezik i književnost, nauka o odgoju i osnovi metodike, usuli-džedid, zemljopis, povijest, prirodopis, prirodoslovlje, račun, geometrija, krasopis, tursko pismo i turski jezik.⁶

Kao učenik trećeg razreda Merhemića medrese i prvog razreda Daru-1-mualimina, Ibrahim-ef. je 3. augusta 1909. godine sklopio brak s Fatimom, kćerkom Arifa Pašića iz Rakitnice. U njihovoj bračnoj zajednici rođeno je šestoro djece: Zejneba (1910), Hasiba (1914), Ešref (1917), Enver (1920), Refik (1924) i Ešrefa (1928).⁷

Kretanje u službi u Islamskoj zajednici Bosne i Hercegovine

Nakon što je u Sarajevu stekao potrebno znanje i kvalifikacije za obavljanje vjerskih dužnosti, Ibrahim-ef. se vratio u rodno mjesto Šljedovići, gdje je 1912. godine podignut i otvoren mekteb u kojem je počeo raditi kao

muallim. Dekretom Ulema-medžlisa br. 395 od 19. aprila 1913. godine zvanično je imenovan za muallima spomenutog mekteba. Uz mualimsku dužnost Ibrahim-ef. je u Šljedovićima prema pisanju Izeta Ajanovića "odmah... postavljen i za imama i hatiba džamije, koja je dvije godine ranije sagrađena kraj mekteba" (Ajanović, 1941/42:152), što ne odgovara podacima iz dostupne arhivske građe iz koje se vidi da je njegov rođak Ragib-ef. Ajanović do januara 1926. godine obavljao dužnost imama i hatiba džamije u Šljedovićima. Pretpostavljamo da je Ibrahim-ef. za vrijeme godišnjih odmora, bolovanja i odsustva mijenjao Ragib-ef. u džamiji u Šljedovićima, zbog čega ga je Ragib-ef. i preporučio nadležnim organima Islamske zajednice za svog nasljednika u mihrabu šljedovičke džamije. Naime, u kancelariji Kotarskog vakufsko-mearifskog povjerenstva u Rogatici, 15. januara 1926. godine, Ragib-ef. Ajanović je izjavio sljedeće: "Ja kao imam i hatib džamije u Šljedovićima opć(ina) Dub odričem se istog džiheta i... predajem isti dihet svome amidžiću Ibrahim ef. Ajanoviću mualimu mektebi iptidajije u Šljedovićima iz razloga što ga priznajem od sebe sposobnijim i što sam ostario i obnemogao da obnašam istu vazifu."⁸ Kotarsko vakufsko-mearifsko povjerenstvo u Rogatici uvažilo je ovaj prijedlog, te je na prijedlog ovog povjerenstva Ulema-medžlis dekretom

² Iz izvještaja Kotarskog vakufsko-mearifskog povjerenstva u Rogatici o stanju džamija, mekteba i medrese na području Rogatice, datiranog 1. maja 1915. godine, saznajemo da je rogatička medresa "potpuno izgorjela... između 15-20. oktobra 1914. prigodom povlačenja neprijatelja." Prema ovom izvještaju, medresa u Rogatici je bila "solidno sazidana" na dva sprata. Sadržavala je na oba sprata 14 soba, te "u donjem boju na cesti još četiri magaze koje su išle pod kiriju". Medresa je stajala uz Čaršijsku (Šudžadudinovu) džamiju koja je zajedno sa ostalim vakufskim objektima i stambenim zgradama također zapaljena. (AIZBIH, "Izveštaj o stanju vjerskih objekata na području Rogatice, datiran 1. maja 1915. godine, fond: Ulema-medžlis, signatura UM-4-244/1915)

³ *Multaqā al-abhur* je djelo o hanefijskom fikhu u kojem se autor (Ibrahim al-Ḥalabī, um. 1569) služio velikim brojem izvornih djela hanefijskog prava. Zbog jednostavnog stila pisanja, ovo djelo je dugo vremena bilo veoma popularno u osmanskom obrazovnom sistemu i služilo je kao udžbeniki priručnik u školama. Prevedeno je i na bosanski jezik i objavljeno 2002. godine u Sarajevu. (Jahić, 2019:110-111)

⁴ Autor ovog djela je Nūruddīn 'Abdurrahmān al-Ġāmī, poznat kao Mullā Ġāmī (u. 898/1492). Njegova sintaksa arapskog jezika (*Al-Farwā'id ad-Diyā'iyya*), poznata kao *Mula Džami*, bila je jedan od osnovnih priručnika arapskog jezika u Osmanskome Carstvu i bosanskohercegovačkim medresama. Više prijepisa

ovog djela pohranjeno je u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu. (Jahić, 2019:211-213)

⁵ AIZBIH, "Prijepis svjedočanstva Merhemića medrese u Sarajevu", zbirka: Dosije imama kutija br. 11, A/92-112.

⁶ AIZBIH, "Prijepis svjedočanstva Ibrahima-ef. Ajanovića o završenom Daru-1-mualliminu br. 48 od 2. juna 1935. godine", zbirka: Dosije imama kutija br. 11, A/92-112.

⁷ AIZBIH, "Kućna lista Ibrahima-ef. Ajanovića br. 1135/35 od 8. januara 1935. godine", Dosije imama.

⁸ AIZBIH, "Prijedlog Ragiba-ef. Ajanovića da se na njegovo mjesto imama i hatiba džamije u Šljedovićima postavi Ibrahim-ef. Ajanović, 15. januar 1926. godine", fond: Ulema-medžlis, signatura: UM-2-369/1926.

br. 369/26 od 10. aprila 1926. godine imenovao Ibrahim-ef. za imama i hatiba džamije u Šljedovićima.⁹

Odlukom Ministarstva vjera br. 6684 od 16. decembra 1926. godine Ibrahim-ef. je "postavljen za državnog imama džemata Dub u srezu Rogatičkom" s pravom da mu se lični dodatak na skupoću od 600. dinara mjesečno i porodični dodatak na skupoću od 150. dinara po članu porodice isplaćuje počevši od 16. decembra 1925. godine.¹⁰ Ovo imenovanje uslijedilo je nakon što je 28. jula 1925. godine usvojena *Uredba o dodacima na skupoću svećenstvu svih ustavom priznatih konfesija*. Iako je ova *Uredba* imala za cilj popraviti socijalni status vjerskih službenika, njeni propisi su u pogledu dodataka imamima, muallimima i muderisima bili nova diskriminacija pomenutih vjerskih službenika. Da bi jedan imam dobio dodatak na skupoću morao je opsluživati džemat od najmanje 200 domova, dok je prema tadašnjem važećem autonomnom statutu Islamske zajednice za formiranje džemata bilo dovoljno 100 islamskih žitelja. (Jahić, 2010:186) S obzirom na to da je ova *Uredba* predviđala formiranje novih većih džemata i da je pri tome glavnu riječ vodio ministar vjera, pretpostavljamo da je i u slučaju Ibrahim-ef. Ajanovića došlo do ujedinjavanja više sela u jedan veći džemat po nazivom Dub. Ovom džematu pripadali su i Šljedovići u kojem je postojala džamija gdje je Ibrahim-ef. i nakon što je imenovan za "državnog imama"¹¹ nastavio obavljati poslove imama, hatiba i muallima.

Pred Sreskim šerijatskim sudom u Rogatici Ibrahim-ef. je položio ispit za imama matičara 10. aprila 1928. godine, te je na prijedlog Kotarskog vakufsko-mearifskog povjerenstva

u Rogatici i Vakufsko-mearifskog saborskog odbora u Sarajevu, a dekretom reisul-uleme Džemaludin-ef. Čauševića br. 145/28 od 26. jula 1928. godine postavljen za imama matičara džemata Dub.¹² Ovim dekretom ovlašten je da pored dužnosti imama, hatiba, muallima i vjeroučitelja u Šljedovićima vodi i maticu rođenih, vjenčanih i umrlih muslimana koji su živjeli na području džemata Dub koji je, kao što smo ranije spomenuli, obuhvatao i Šljedoviće.

Nakon uvođenja Šestojanuarskog režima, ukidanja autonomnog statuta i usvajanja novog *Zakona o Islamskoj vjerskoj zajednici Kraljevine Jugoslavije*, 31. januara 1930. godine, koji je između ostalog predviđao formiranje džematskih medžlisa s najmanje 300 muslimanskih domova i s džematskim imamom na čelu, Ulema-medžlis je na sjednici održanoj 10. decembra 1933. godine donio odluku da se Ibrahim-ef. postavi za džematskog imama džemata Šljedovići. Uz poslove imama, hatiba i muallima, vjeroučitelja i imama matičara, Ibrahim-ef. je kao džematski imam izdavao ilmi-habere, držao vazove u džamiji te obavljao dužnost predsjednika džematskog medžlisa pri čemu je sazivao i rukovodio sjednicama džematskog medžlisa i zbora. (O radu džematskih imama vidi: Salkić, 2001:95-98) U referatu Sreskog vakufsko-mearifskog povjerenstva u Rogatici o uposlenosti Ibrahim-ef. Ajanovića kao džematskog imama džemata Šljedovići, datiranog 3. marta 1941. godine, zabilježeno je da imenovani vodi "matice džemata koji ima 360 muslimanskih domova", da svakodnevno klanja dva namaza u džamiji Šljedovići, održava nastavu u dvogodišnjem mektebu u Šljedovićima "cio dan kroz cijelu školsku

godinu" i da kao vjeroučitelj osnovne škole u Šljedovićima "koja je udaljena od sjedišta ovog imama ½ km i u kojoj ima 49 muslim. djece predaje sedmično 36 časova vjeronauke."¹³

Iz ovog izvještaja se vidi da je Ibrahim-ef. najveću pažnju u radu posvećivao odgoju i obrazovanju djece, gdje je u skladu sa svojim mogućnostima i društveno-političkim okolnostima u kojima je djelovao postigao zapažene rezultate, o čemu će biti više govora u nastavku rada.

Vjersko-prosvjetni rad Ibrahim-ef. Ajanovića

Uzimajući za uzore reisul-ulemu Džemaludin-ef. Čauševića, hfz. Abdulaha Ajni-ef. Bušatlića, Muhameda-ef. Zahirovića i druge bošnjačke reformatore iz prve polovine 20. stoljeća koji su smatrali da je glavni problem Bošnjaka muslimana "njihovo slabo obrazovanje i jedno i prezreno stanje njihovih prosvjetnih i kulturnih institucija" (Karić, 2004:232), i Ibrahim-ef. Ajanović je svojim džematlijama ukazivao na značaj pismenosti, obrazovanja, otvaranja škola, mekteba, medresa i slanja djece u ove odgojno-obrazovne zavode.

Nedugo poslije Prvog svjetskog rata, "upregao je sve sile" da sagradi osnovnu školu u Šljedovićima. Uz dosta truda i napora uspio je da pokraj džamije i mekteba sagradi i 1925. godine otvori osnovnu školu, a u vrijeme dok se škola gradila nije gubio vrijeme, već je djecu u mektebu pored osnova islama učio latinici i bosanskom jeziku. Također, na njegovu inicijativu i pod njegovim vodstvom sagrađeni su i mektebi u Dubu, Đedovićima, Rodiću i drugim rogatičkim selima. (Ajanović, 1941/42:152)

džemata Dub 26. jula 1928. godine", zbirka: Dosije imama kutija br. 11, A/92-112.

¹³ AIZBIH, "Referat Sreskog vakufsko-mearifskog povjerenstva u Rogatici o uposlenosti Ibrahima-ef. Ajanovića, džematskog imama džemata Šljedovići", fond: Ulema-medžlis, signatura: UM-3-686/1941.

⁹ AIZBIH, "Dekret o imenovanju Ibrahima-ef. Ajanovića za imama i hatiba džemata Šljedovići", zbirka: Dosije imama kutija br. 11, A/92-112.

¹⁰ AIZBIH, "Imenovanje Ibrahima-ef. Ajanovića za državnog imama džemata Dub, srez Rogatica, 16. decembra 1926. godine", zbirka: Dosije imama kutija br. 11, A/92-112.

¹¹ Korištenjem termina "državni imam" država je direktno kršila autonomni statut muslimana jer su imami i muallimi bili službenici Islamske zajednice, a ne države i državnih institucija. Imame je i nakon ove Uredbe plaćao vakuf, a ne država. (Jahić, 2010:188)

¹² AIZBIH, "Imenovanje Ibrahima-ef. Ajanovića na mjesto imama matičara

U radu s djecom u mektebu Ibrahim-ef. je postigao i ostvario “zbilja zavidne rezultate jer se sasvim predano i gotovo bez ikakve materijalne naknade posvetio ovoj velikoj zadaći” koju nije namjeravao napustiti čak ni onda “kada je morao, obavljajući osobno sve poljske poslove s malo vlastite zemlje, zarađivati kruh za osam članova svoje porodice.” A da je tokom cijelog radnog vijeka tegobno živio s platom vjerskog službenika svjedoči i molba koju je nakon skoro trideset godina rada u Islamskoj zajednici, a nedugo prije svoje smrti, uputio Vakufskoj direkciji u Sarajevu zatraživši da mu se dodijeli honorar za prekovremeni rad u osnovnoj školi u Šljedovićima jer su mu materijalne prilike “naročito nesnošljive (u godini) kada mora kupit 3-4 m. žita” i platiti internat za dvojicu svojih sinova koji su na školovanju u Sarajevu.¹⁴

Slijedeći stavove i promišljanja reisul-uleme Čauševića, Ibrahim-ef. je mektepski program proširio i gotovo ga izravnao s programom nižih medresa. Reformisani mektepski program obrađivao je i praktično realizirao s dosta uspjeha, što između ostalog potvrđuju i završni ispiti njegovih učenika i učenica koji su se održavali prilikom svečanosti hatmadova koje su također bile nadaleko čuvene i prepoznate u cijelom rogatičkom kraju.¹⁵ Pored toga, i sačuvani izvještaji Muhamed-ef. Škaljića koji je po ovlaštenju Ulema-medžlisa inspicirao rad Ibrahima-ef. u mektebu i osnovnoj školi u Šljedovićima potvrđuju njegovu marljivost, agilnost i uspjeh u radu. Pri obilasku i inspiciranju rada Ibrahim-ef. u mektebu u Šljedovićima, 21. maja 1939. godine, Muhamed-ef. Škaljić je njegove didaktičko-metodičke sposobnosti, pedagoški pristup, predanost u poslu i vladanje u službi i van službe vrednovao ocjenom odličan. Uz informaciju

da Ibrahim-ef. dvadeset četiri sata sedmično radi s pedeset troje djece u mektebu, od čega je trideset šestero muške, a sedamnaestero ženske, njegov ukupni angažman u mektebu Šljedovićima ocijenjen je također ocjenom odličan.¹⁶

Glas o uspješnom radu Ibrahim-ef. Ajanovića u mektebu u Šljedovićima prenio se i izvan rogatičkog kotara, te su djeca iz višegradskih i gorazdanskih sela dolazila u Šljedovice gdje su učeći pred njim ostajala po nekoliko godina. Na ovaj način Ibrahim-ef. je pripremio i osposobio “čitavo kolo sibjan-mualima” koji su se potom vraćali u svoja rodna mjesta gdje su u mektebima poučavali djecu temeljnim vrijednostima islama, dok su drugi u selima u kojima nije bilo podignutih mekteba učili djecu i starije islamu po staroj metodi nazust. (Ajanović, 1941/42:152)

I pored oskudnih novčanih primanja i neredovne imamske plate Ibrahim-ef. je uspio dvojicu svojih sinova poslati na školovanje u Gazi Husrev-begovu medresu i Šerijatsku sudačku školu u Sarajevu,¹⁷ želeći da i ličnim primjerom ukaže Bošnjacima rogatičkog kraja na važnost i značaj pismenosti i obrazovanja djece. I u svim drugim aktivnostima i poslovima koje je obavljao predstavljao je istinskog duhovnog vođu i uzora svojim džematlijama, komšijama i prijateljima. Vazom u džamiji i postupcima izvan džamije uvijek je upućivao na sve što je dobro i korisno, a ljudi su ga cijenili, uvažavali i poštovali. (Ajanović, 1941/42:152)

Ibrahim-ef. Ajanović u svojstvu načelnika

Nakon Prvog svjetskog rata 1918. godine Rogatica je administrativno pripadala Sarajevskoj županiji. U srezu Rogatica bilo je sedam samoupravnih

lokalnih jedinica – opština: Borike, Dub, Prača, Rogatica, Sokolac, Sokolovići i Žepa. (Žiga i drugi, 2009:120) Džemat Šljedovići i okolna sela i zaseoci u kojima je Ibrahim-ef. Ajanović obavljao vjerske dužnosti pripadao je opštini Dub. Kao najistaknutija ličnost u općini Dub “a u pomanjkanju ikog drugog podesnijeg ko bi se primio (ove dužnosti), a nemogavši odoljeti nagovoru prijatelja i okolice”, Ibrahim-ef. je prihvatio da u svojoj općini obnaša i dužnost načelnika. Pretpostavlja se da je ovu dužnost preuzeo u godinama pred početak Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji. (Žiga i drugi, 2009:152)

I u svojstvu načelnika opštine Dub, kao i u svojstvu džematskog (glavnog) imama džemata Šljedovići, Ibrahim-ef. je nastojao razviti dobre međuljudske odnose između muslimanskog i pravoslavnog stanovništva. S komšijama pravoslavcima jednako je lijepo postupao, razgovarao i sarađivao kao i sa svojim džematlijama, a još za vrijeme Prvog svjetskog rata “svim silama se za (komšije pravoslavce) zauzimao i na sve moguće načine ih štutio.” (Žiga i drugi, 2009:153)

Nakon izbijanja Drugog svjetskog rata i stvaranja Nezavisne države Hrvatske Ibrahim-ef. je riskirajući vlastiti život stao u odbranu života, časti i imetka srpskog pravoslavnog stanovništva rogatičke opštine Dub. Poduzimao je u svojstvu načelnika sve što je bilo u njegovoj moći da zaštiti komšije Srbe i na tome je radio gotovo do posljednjeg dana svoga života. “Nijedna grkoistočnjačka (pravoslavna) kuća nije ostala u njegovoj općini, a da se on u nju nije navratio bar jedanput, a u Rogatici je bio već svima dodijao stalnim zauzimanjem i moljakanjem za svoje susjede u časovima kada se radi(lo) o sudbini čitava kotara.” Osim toga, više puta je išao i u Gorazde kako bi kod tamošnjih

¹⁴ AIZBIH, “Molba Ibrahima-ef. Ajanovića za dodjelu honorara upućena Vakufskoj direkciji u Sarajevu u januaru 1941. godine”, fond: Ulema-medžlis, signatura: UM-3-686/1941.

¹⁵ Izet Ajanović, “Merhum Ibrahim ef...”, str. 152.

¹⁶ AIZBIH, “Izveštaj Muhameda-ef. Škaljića o radu Ibrahima-ef. Ajanovića u mektebu u Šljedovićima datiran 21. maja 1939. godine,” zbirka: Dosije imama, kutija br. 11, A/92-112.

¹⁷ U dostupnim dokumentima se ne spominje ime sina Ibrahim-ef. Ajanovića koji je

1941. godine bio učenik VIII razreda Gazi Husrev-begove medrese, niti ime sina koji je iste godine pohađao IV razred Šerijatske gimnazije u Sarajevu. Također, iz sačuvane arhivske dokumentacije nije bilo moguće utvrditi da li su i druga djeca Ibrahim-ef. pohađala neku od viših škola u Sarajevu.

narodnih vlasti pokušao izdejsvovati da se zaštite prava pravoslavnog stanovništva općine Dub. Lično je obilazio sela spomenute opštine i zalagao se da narodne vlasti prilikom pljenidbe imovine za potrebe vojske i milicije što manje uzmu novca, hrane, odjeće i drugih potrepština od srpskog stanovništva. Iako se pri zauzimanju za prava Srba pri pljenidbi imovine izlagao mogućem hapšenju i zatvaranju, Ibrahim-ef. nije odustajao od svoje namjere, te je uz dosta smjelosti, hrabrosti i okretnosti ponekad oslobađao na desetke sitne i krupne već zaplijenjene stoke. "Dok je on ovako na sve strane sam na tome radio i o tome dan-noć mislio", njegova braća i amidžići su redovno kao zaštitnici noćivali po srpskim selima pokušavajući da na taj način zaštite živote svojih komšija. Također, njihove kuće kao i kuće ostalih Bošnjaka džemata Šljedovići služile su kao skloništa srpskom stanovništvu koje je zbog straha od plijendbe prenijelo i svoje namirnice i stvari u Šljedoviće. (Žiga i drugi, 2009:153)

Dužnost džematskog imama u Šljedovićima i načelnika opštine Dub Ibrahim-ef. je časno i dostojno obnašao sve do ulaska četnika i partizana u Rogaticu krajem oktobra 1941. godine, kada je uslijedilo pljačkanje, hapšenje, maltretiranje i ubijanje muslimana rogatičkog sreza. (Žiga i drugi, 2009:201-206) Nakon ulaska u Šljedoviće četnici su zapalili školu, mekteb i više stambenih objekata i opljačkali su i odnijeli sve što je

bilo vrijedno. Tom prilikom ubili su trojicu braće i dvojicu amidžića Ibrahim-ef., a njega su zarobili i odveli u zatvor u Rogaticu. Umjesto priznanja i zahvalnosti za njegov angažman pri spašavanju Srba od ustaških progona, četnici su Ibrahim-ef. nakon višednevnog mučenja u zatvoru u Rogatici strijeljali 23. decembra 1941. godine.¹⁸

Zaključak

Ibrahim-ef. Ajanović potiče iz stare i ugledne rogatičke porodice Ajanović koja je iznjedrila značajan broj imama, muderrisa, kadija, hafiza, učitelja, umjetnika, doktora medicine i drugih društveno korisnih radnika. Nakon završenog osnovnog i vjerskog obrazovanja, školovanje je nastavio u medresi u Rogatici pred muderrisom Muhamed-ef. Škaljićem (1877-1963), a zatim je šest godina učio u Mehmed-ef. medresi i tri godine u Darul-mualliminu u Sarajevu. Po povratku u rodno mjesto Šljedoviće 1912. godine počeo je raditi kao muallim, a 1926. godine preuzeo je i dužnost imama i hatiba u džamiji Šljedovići, da bi kasnije obnašao i dužnost džematskog (glavnog) imama džemata Šljedovići. Najveću pažnju u radu posvećivao je poslovima muallima i vjeroučitelja i na tom planu je postigao zapažene rezultate. Slijedeći stavove reisul-uleme Džemaludin-ef. Čauševića i drugih reformatora koji su zagovarali reformu bošnjačkih odgojno-obrazovnih ustanova i obrazovnog sistema, Ibrahim-ef. je

1925. godine izgradio osnovnu školu u Šljedovićima, a u vrijeme njegove izgradnje nastojao je u mektebu Šljedovići opismeniti što veći broj bošnjačke djece. Mektepski program proširio je i gotovo ga izravnao s programom naših nižih medresa, a djeca iz višegradskih i goraždanskih sela dolazila su u Šljedoviće da uče pred Ibrahim-efendijom.

U godinama pred početak Drugog svjetskog rata na ovim prostorima Ibrahim-efendiji, kao najistaknutijoj ličnosti u rogatičkoj opštini Dub, povjerena je i dužnost načelnika. U tom svojstvu je riskirajući vlastiti život u prvoj godini Drugog svjetskog rata stao u odbranu života, časti i imetka srpskog pravoslavnog stanovništva rogatičke opštine Dub. Lično je obilazio sela spomenute opštine i zalagao se da narodne vlasti prilikom pljenidbe imovine za potrebe vojske i milicije što manje uzmu novca, hrane, odjeće i drugih potrepština od srpskog stanovništva. Nažalost, umjesto priznanja i zahvalnosti za njegov angažman pri spašavanju Srba od ustaških progona, četnici su nakon ulaska u Rogaticu uhapsili Ibrahim-efendiju, a potom su ga nakon višednevnog mučenja strijeljali u zatvoru 23. decembra 1941. godine.

¹⁸ Vidi: AIZBIH, "Izveštaj Jusufa-ef. Šehića, džematskog imama u Šljedovićima, datiran 5. jula 1944. godine, o stradanju i progonu muslimana u selima rogatičkog sreza", fond: Ulema-medžlis, signatura: UM-1-1821/1944. (Čekić, 1996:232, 317); (Ajanović, 1941/42:153-154)

Literatura

Neobjavljena građa

AIZBIH, "Dekret o imenovanju Ibrahima-ef. Ajanovića za imama i hatiba džemata Šljedovići", zbirka: Dosije imama kutija br. 11, A/92-112.

AIZBIH, "Imenovanje Ibrahima-ef. Ajanovića za državnog imama džemata Dub, srez Rogatica, 16. decembra 1926. godine", zbirka: Dosije imama kutija br. 11, A/92-112.

AIZBIH, "Imenovanje Ibrahima-ef. Ajanovića na mjesto imama matičara džemata Dub 26. jula 1928. godine", zbirka: Dosije imama kutija br. 11, A/92-112.

AIZBIH, "Izveštaj Muhameda-ef. Škaljića o radu Ibrahima-ef. Ajanovića u mektebu u Šljedovićima datiran 21. maja 1939. godine," zbirka: Dosije imama, kutija br. 11, A/92-112.

AIZBIH, "Izveštaj Jusufa-ef. Šehića, džematskog imama u Šljedovićima, datiran 5. jula 1944. godine, o stradanju i progonu muslimana u selima rogatičkog sreza", fond: Ulema-medžlis, signatura: UM-1-1821/1944

AIZBIH, "Izveštaj o stanju vjerskih objekata na području Rogatice, datiran 1. maja 1915. godine, fond: Ulema-medžlis, signatura UM-4-244/1915.

- AIZBIH, "Kućna lista Ibrahima-ef. Ajanovića br. 1135/35 od 8. januara 1935. godine", Dosije imama.
- AIZBIH, "Molba Ibrahima-ef. Ajanovića za dodjelu honorara upućena Vakufskoj direkciji u Sarajevu u januaru 1941. godine", fond: Ulema-medžlis, signatura: UM-3-686/1941.
- AIZBIH, "Prijedlog Ragiba-ef. Ajanovića da se na njegovo mjesto imama i hatiba džamije u Šljedovićima postavi Ibrahim-ef. Ajanović, 15. januar 1926. godine", fond: Ulema-medžlis, signatura: UM-2-369/1926.
- AIZBIH, "Prijepis svjedočanstva Merhemića medrese u Sarajevu", zbirka: Dosije imama kutija br. 11, A/92-112.
- AIZBIH, "Prijepis svjedočanstva

Ibrahima-ef. Ajanovića o završenom Daru-l-mualliminu br. 48 od 2. juna 1935. godine", zbirka: Dosije imama kutija br. 11, A/92-112.

AIZBIH, "Referat Sreskog vakufsko-mearifskog povjerenstva u Rogatici o uposlenosti Ibrahima-ef. Ajanovića, džematskog imama džemata Šljedovići", fond: Ulema-medžlis, signatura: UM-3-686/1941.

Objavljena literatura

- Čekić, Smail (1996). *Genocid nad Bošnjacima*. Sarajevo: Udruženje Muslimana za antigenocidne aktivnosti.
- Jahić, Adnan (2010). *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme monarhističke Jugoslavije (1918-1941)*.

- Zagreb: Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju, Islamska zajednica u Hrvatskoj i Medžlis Islamske zajednice Zagreb.
- Jahić, Mustafa (2019). *Trajnost islamskog naslijeđa*. Sarajevo: Gazi Husrev-begova biblioteka.
- Karić, Enes. (2004). *Prilozi za povijest islamskog mišljenja u Bosni i Hercegovini XX stoljeća*, knjiga I. Sarajevo: El-Kalem.
- Mehmedović, Ahmed (2018). *Leksikon bošnjačke uleme*. Sarajevo: Gazi Husrev-begova biblioteka.
- Salkić, Muhamed (2001). *Ustavi Islamske zajednice*. Sarajevo: El-Kalem, Sarajevo.
- Žiga, Jusuf (i drugi) (2009). *Rogatica: monografija*. Sarajevo: TKD Šahinpašić.

الموجز

ميهو مانجو

النشاط الدعوي والتعليمي والاجتماعي للشيخ إبراهيم أيانوفيتش (1884-1941)

يتحدث المقال عن عمل وحياة الشيخ إبراهيم أيانوفيتش (1884-1941)، العالم البارز من روغاتيستا، في النصف الأول من القرن العشرين. ومن خلال الوثائق المحفوظة في أرشيف المشيخة الإسلامية في البوسنة والمهرسك، نتبع في هذا المقال الشيخ إبراهيم أيانوفيتش منذ ولادته، مروراً بتعليمه ونضجه الفكري، ووصولاً إلى وظيفته التي كان يؤديها لمدة قاربت الثلاثين عاماً. بعد تلقيه العلم في مدرسة روغاتيستا، ودراسته ست سنوات في مدرسة مرهميتش وثلاث سنوات في دار المعلمين في سرايفو، بدأ الشيخ إبراهيم في عام 1913 العمل معلماً للدين في قرية شليدوفيتشي، ثم تولى مهام الإمام والخطيب والمأذون الشرعي، لينتهي به المطاف إماماً في المسجد. وقد تميز بشكل خاص معلماً للدين وحقق نتائج تدريسية باهرة في الكتاب، حيث درب مجموعة كبيرة من معلمي الصبيان. وقام بتوسيع مناهج الكتاب حتى أوشك أن يتساوى مع مناهج المدرسة الابتدائية. وتأسيا برئيس العلماء جمال الدين تشاوشيفيتش، كان يستغل كل فرصة للتحدث عن أهمية تربية أطفال المسلمين وتعليمهم. وبمبادرة منه، أنشئت مدرسة ابتدائية في شليدوفيتشي، وكذلك كتابت في دوب، وجيدوفيتشي، وروديتش وقرى أخرى في منطقة روغاتيستا. في السنوات التي سبقت بداية الحرب العالمية الثانية، تم تعيينه رئيساً لبلدية دوب في روغاتيستا، فقدم إسهامات كبيرة في تطوير وتعزيز العلاقات الطيبة بين المسلمين والأرثوذكس في هذه البلدية.

الكلمات الرئيسية: الشيخ إبراهيم أيانوفيتش، شليدوفيتشي، روغاتيستا، دوب، المأذون، إمام المسجد.

Summary

RELIGIOUS, EDUCATIONAL AND SOCIAL ENDEAVORS OF IBRAHIM EFENDI AJANOVIĆ (1884-1941)

The focus of this article is on life and work of Ibrahim efendi Ajanović (1884-1941), a prominent 'alim of Rogatica of the first half of 20th century. On the bases of the documents preserved in the Archives of the Islamic Community of Bosnia and Herzegovina, we here bring some details of his life from his birth, education, intellectual progress, and his almost thirty years of service. After completing madrasa in Rogatica and six years of studies in *Merhemića Madrasa*, three years of education in *Daru-l-mu'allimin* in Sarajevo, Ibrahim-efendi, in the year 1913, joins the service as mu'allim in his birthplace of Šljedovići where he was later engaged as imam, hatib, imam-registrar and finally as imam of a jamaat. His greatest contribution, however, was made in his role of a mu'allim as he achieved remarkable results in maktab class by bringing up a significant number of *sibyan-mu'allims*. He developed and extended the Plan and Program for maktab class and brought it almost to the level of an elementary madrasa. Just like reisu-l-ulema Džemaludin-efendi Čaušević, he used every opportunity to stress the importance of education and upbringing of Muslim children. He initiated the establishment of a primary school in Šljedovići, and maktab in Dub, Đedovići, Rodić, and other villages surrounding Rogatica. In years prior to the Second World War he was elected mayor of Dub municipality. During this service, he made a remarkable contribution to developing and strengthening good relations between the Muslim and the Orthodox population of this municipality

Keywords: Ibrahim-efendi Ajanović, Šljedovići, Rogatica, Dub, imam-registrar, imam of a jamaat